

Наприклад, діти, які користуються інвалідною коляскою, повинні не тільки мати доступ до класів, але й вільно почувати себе за партою, на шкільному майданчику, в їдальні тощо [2].

Враховуючи вищезазначені правила впровадження архітектурної доступності в освітніх закладах значно полегшить підхід керівників щодо перепроєктування приміщень, території, створюючи належні умови доступності для всіх бажаючих здобувачів освітніх послуг отримувати якісні знання в навчальних закладах.

Питання архітектурної доступності освітніх закладів сьогодні є одним із шляхів реалізації концепції універсального дизайну, складовою процесу інклюзивного навчання, впровадженням Концептуальних засад реформування Нової української школи. Розглядаючи суспільство як цілісну систему, кожен здобувач освітніх послуг сьогодні має право на якісну освіту та доступність освітніх закладів, тому забезпечуючи наші заклади архітектурною доступністю ми надаємо право кожній дитині в нашій державі на отримання освітніх послуг та забезпечення базових потреб, а отже, якості життя кожного члена суспільства.

Список використаних джерел:

1. Косенко Д. Новий освітній простір : інформац. посіб. Київ, 2019. 255 с. URL: <http://dfr.minregion.gov.ua/foto/upload/%D0%9D%D0%9E%D0%9F.pdf>.
2. Азін В. О., Грибальський Я. В., Байда Л. Ю., Красюкова-Еннс О. В. Доступність та універсальний дизайн : навч.-метод. посіб. Київ, 2013.128 с.
3. Про освіту : Закон України від 05 вер. 2017 р. №2145-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
4. Щодо забезпечення доступності закладів освіти осіб з ООП : Лист МОН України від 05.04.2019 р. №1/9-223.
5. Конвенція про права осіб з інвалідністю від 06.07.2016 р. №995_g71.
6. Про будівельні норми : Закон України від 01 груд. 2020 р. №704-VI.
7. Школа для кожного : навч. посіб. / упоряд. Л. Ю. Байда. Київ, 2015. 60 с.

**ЗОШИТ НА ДРУКОВАНІЙ ОСНОВІ «СОНЯЧНА» ДИТИНА»
ЯК ЗАСІБ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
ДО КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З СИНДРОМОМ ДАУНА**

Бойчук Юрій Дмитрович,
*доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
професор кафедри здоров'я людини, реабілітології
і спеціальної психології, ректор,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С.Сковороди,
E-mail: yurij.boychuk@gmail.com*

Казачінер Олена Семенівна,
*доктор педагогічних наук, доцент
доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології
і спеціальної психології,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С.Сковороди,
E-mail: elena.kazachiner@gmail.com*

Синдром Дауна є найбільш поширеним генетичним порушенням. Діти із синдромом Дауна народжуються з однаковою частотою у всіх країнах світу, незалежно від рівня статку

та екології. Синдром Дауна – уроджене порушення розвитку, що часто супроводжується зниженням інтелекту, затримкою мовленнєвого розвитку, порушенням функціонування внутрішніх органів та іншими особливостями психічного й фізичного розвитку.

Вже не викликає сумнівів той факт, що такій дитині необхідні спеціальним чином організовані навчання, виховання та розвиток. Це сприяє її соціалізації та відчуття власної повноцінності, що є дуже важливими чинниками для нормального життя людини, зокрема з порушеннями психофізичного розвитку.

Сильною стороною дитини з синдромом Дауна є великий потенціал соціалізації та інтеграції, хороший рівень соціальної адаптації. Але розкриття цього потенціалу буде можливим тільки за умови постійної і кропіткої роботи батьків разом з фахівцями.

Проте до думки про необхідність психолого-педагогічного супроводу дитини з синдромом Дауна прийшла до науковців та практиків не водночас. Аж до 1970-х рр. цю генну патологію прив'язували до расизму. А самих сонячних людей називали монголоїди.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що питання супроводу дітей із синдромом Дауна здійснюється як у медичному (С. Боровик, Л. Євтушок, О. Михасюк, Н. Ольшанська, І. Шумлянський та інші), так і у психолого-педагогічному (О. Дерень, Л. Зіміна, Р. Ковтун, Л. Лобода, О. Мілевська, А. Міненко, О. Мозолюк-Коноваленко, А. Савицький, Н. Тертична та ін.) ракурсах, що є взаємопов'язаним [11, с. 40–41].

Так, у дослідженні С.Боровик [2] на підставі узагальнення сучасної наукової літератури висвітлено проблеми медичного нагляду і програми раннього втручання щодо розвитку дітей з синдромом Дауна; розглянуто історію досліджень даного синдрому; наведено основні положення стандартів фізичного і психомоторного розвитку даної категорії дітей.

У розвідці А. Савицького [10] аналізуються дані щодо психофізичного профілю дитини з даною генетичною патологією, здійснюється дослідження анатомічних та біологічних складових розвитку психічних процесів дітей з синдромом Дауна; виявляються фізіологічні основи розвитку психіки цих дітей та вивчаються слабкі і сильні сторони навчальної діяльності дітей з даною генетичною патологією. Автором детально розглядається психомоторний розвиток дітей з даною генетичною патологією і пов'язані з ним основи здобуття освіти в початковій школі.

Р. Ковтуном [4; 5] розглянуто особливості структури психічного недорозвинення дітей з синдромом Дауна, загальні принципи вчення, які розроблені на основі сучасних уявлень про розвиток з урахуванням специфічних особливостей, властивих дітям з синдромом Дауна, а також основу програм когнітивного розвитку.

Проблема розвитку комунікативних умінь даної категорії дітей розглядалася у дослідженнях Р. Ковтуна, О. Мілевської, А. Міненко [4–7]. Авторами розглянуто сучасні науково-методичні підходи стосовно розвитку у дітей із синдромом Дауна комунікативних умінь, альтернативних по відношенню до вербальної комунікації. Теоретично обґрунтовано, що більшу доступність для дітей із синдромом Дауна мають невербальні прийоми комунікації, зокрема, прийом глобального читання. Розглянуто проблему побудови та проведення корекційної роботи з розвитку проявів комунікативних здібностей у дітей 6–11 років із синдромом Дауна. Висвітлено методику формування комунікативної функції саморегуляції особистості дітей дошкільного віку з синдромом Дауна, що ґрунтується на закономірностях цілісності та тотожності розвитку дітей, загальних закономірностях розвитку особистості в онтогенезі, врахуванні специфіки розвитку особистості під впливом дизонтогенезу, яка обумовлюється характером органічних уражень головного мозку та характером функціонування психічної діяльності. Наголошено, що технології означеної методики ґрунтуються на видах, структурі та формах ігрової діяльності дошкільників з синдромом Дауна, зокрема стану сформованості їхніх здатностей до предметної та сюжетно-рольової гри. Виокремлено показники комунікативної функції особистісної саморегуляції цих дітей, встановлені під час апробації означеної методики на її прогностичному етапі. Доведено, що комунікативна функція є основою саморегуляції особистості дітей із

синдромом Дауна, і що вона найефективніше формується в груповій роботі, а також те, що використання методу сенсорної інтеграції, принципів дитячої психодрами та комплексного підходу, спеціальних умов організації простору (пиктограми, фотографії, картки зі словами), інтеграція дітей з синдромом Дауна у групу однолітків позитивно впливає на формування саморегуляції особистості цих дітей.

Крім того, низка досліджень [8; 9] присвячена формуванню основ образотворчої діяльності у дітей із синдромом Дауна, зокрема засобами нетрадиційних технік зображення («штампування», «ниткографія», «п'ямографія», «пальцевий живопис», «колаж», «монотипія», «набриск») з використанням різноманітних видів продуктивної діяльності (малювання, ліплення, аплікації), у поєднанні з іншими видами мистецтва (музики, художнього слова). Показано, що формування основ образотворчої діяльності у дітей із синдромом Дауна сприяє активізації у них компенсаторних можливостей, знижує негативний вплив вторинних відхилень на їх розвиток та готує до успішного навчання у школі [8; 9].

Проте, як свідчить аналіз наукових праць, питання підготовки майбутніх фахівців до корекційної роботи з дітьми з синдромом Дауна потребує обов'язкового вивчення на сучасному етапі для визначення ефективних шляхів здобуття якісної дошкільної, загальної середньої та вищої освіти та соціалізації таких дітей у суспільстві в цілому на сучасному етапі розвитку суспільства.

Метою дослідження є розкриття змісту авторського зошита на друкованій основі «Сонячна дитина» та особливостей роботи з ним.

Розроблений нами зошит на друкованій основі «Сонячна дитина» [1] складений з урахуванням особливостей програмного матеріалу робочих програм «Основи інклюзивної освіти», «Педагогічна реабілітація» та «Формування комунікативної діяльності у дітей з особливими освітніми потребами» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта». Зошит призначений для особистого використання здобувачем освіти під час вивчення дисциплін у межах аудиторних та самостійних занять, а також для тих, хто цікавиться та навчає дітей цієї категорії.

Завдяки виконанням завдань здобувачі освіти ознайомлюються з загальними відомостями про синдром Дауна (тема 1), особливостями розвитку дитини з синдромом Дауна (тема 2), оволодіння дитиною з синдромом Дауна мовним та мовленнєвим матеріалом (тема 3), зі змістом та призначенням спеціальних методик, які використовуються у навчанні дітей із синдромом Дауна (тема 4), а також зі специфікою роботи з батьками та організацією допомоги у навчанні дитині з синдромом Дауна в домашніх умовах (тема 5).

Завдання, представлені в зошиті, є диференційованими за змістом, різноманітними за характером. Вони сприяють розвитку професійної ерудиції здобувачів вищої освіти, підвищенню рівня їх обізнаності зі змістом синдрому Дауна як генетичного порушення: визначення понять, заповнення таблиць, схем, пропусків у тексті, реченнях, творчі завдання (розробка коротких практичних, методичних рекомендацій, алгоритмів дій) тощо.

Серед прикладів творчих завдань є такі:

1) Уявіть себе дитиною, яка має синдром Дауна. Напишіть від імені цієї дитини листа одноліткам. Починайте так: *«Привіт! Я народився / лася з синдромом Дауна. Мабуть, ти чув ці слова. І, мабуть, не до кінця розумієш, що це таке. Я тобі розповім, хочеш?»* [1, с. 6].

2) Намалюйте власну сторінку мнемоабетки (літера алфавіту – за вибором). Текст створіть у віршованій або прозовій формі (за вибором) [1, с. 38].

3) Намалюйте візуальний розклад для дитини з синдромом Дауна (за вибором): послідовність миття рук; відвідування туалету; приготування простої страви (бутерброд, салат тощо); режим дня; відвідування лікаря; підготовка до сну [1, с. 39].

4) Розробіть алгоритм / напрями / стратегії організації допомоги батьків у навчанні дитині з синдромом Дауна в домашніх умовах [1, с. 49].

Заслужують на увагу завдання, спрямовані на ознайомлення з нормативно-правовими документами, наприклад, із корекційно-розвивальними програмами для учнів підготовчого, 1-4 класів з порушеннями розумового розвитку (Інститут спеціальної педагогіки НАПН України) [1, с. 48–49].

Крім того, слід зазначити, що в зошиті наявні завдання, що сприяють формуванню у здобувачів вищої освіти навичок наукового пошуку та критичного мислення. Так, наприклад, серед таких завдань можна представити [1, с. 44–45]:

1) Прочитайте матеріал «Як це – вчитися в інклюзивному класі» за гіперпосиланням <https://osvitoria.media/experience/yak-tse-vchytysya-v-inklyuzyvnomu-klasi/>.

2) Доведіть, що мама Дані Віра вчинила правильно, віддавши дитину до інклюзивного класу.

3) Мама Дані каже, що в Тетяни Анатоліївни і Галини Вікторівни сміливе серце і велика душа. На основі прочитаного матеріалу доведіть цей факт.

4) Яким бачить асистента вчителя своєї дитини мама Віра? Чи погоджуєтеся ви з нею?

5) Заповніть таблицю. Запишіть, із якими проблемами та викликами зустрічаються учасники освітнього процесу цієї школи та цього класу: хлопчик Даня, мама Дані, асистент учителя Тетяна Анатоліївна, учитель початкових класів Галина Вікторівна, однокласники Дані, директор школи.

Таким чином, можна дійти висновку про те, що зошит на друкованій основі «Сонячна дитина» має теоретичну та практичну значущість для підготовки майбутніх фахівців у галузі спеціальної та інклюзивної освіти і може використовуватися як під час базової, так і під час поглибленої підготовки майбутніх та працюючих фахівців, оскільки сприятиме розвитку професійної ерудиції здобувачів освіти, підвищенню рівня їх обізнаності зі змістом синдрому Дауна як генетичного порушення.

Список використаних джерел:

1. Бойчук Ю.Д., Казачінер О.С. «Сонячна» дитина. Зошит на друкованій основі для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта». Харків : ФОП Панов А.М., 2021. 52 с.
2. Боровик С. Синдром Дауна: вперше на державному рівні розглянуто питання сучасної діагностики, медичного супроводу та реабілітації «сонячних» дітей в Україні. *Український медичний часопис*. 2015. № 2. С. 26–27.
3. Корекційно-розвивальні програми для учнів підготовчого, 1–4 класів з порушеннями розумового розвитку (Інститут спеціальної педагогіки НАПН України). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/korekciini_programy/7-kor-programi-dlya-ditej-z-rv.pdf (дата звернення: 01.10.2020).
4. Ковтун Р.А. Психологічні особливості проявів комунікативних здібностей дітей 6–11 років з синдромом Дауна: автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.08. Одеса, 2011. 16 с.
5. Ковтун Р.А. Синдром Дауна та причини його виникнення. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Психологія*. 2010. Вип. 16. С. 25–31.
6. Мілевська О.П. До проблеми розвитку комунікативних умінь у молодших дошкільників із синдромом Дауна. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Корекційна педагогіка і психологія*. Вип. 3. С. 127–133.
7. Міненко А. Особливості формування комунікативної функції саморегуляції особистості дітей дошкільного віку з синдромом Дауна. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2014. № 4. С. 62–67.
8. Мозолюк-Коноваленко О.М. Педагогічні умови формування основ образотворчої діяльності у дошкільників із синдромом Дауна. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2013. Вип. 4(2). С. 267–275.

9. Мозолук-Коноваленко О. Формування основ образотворчої діяльності у дошкільників із синдромом Дауна засобами нетрадиційних технік зображення. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2014. № 3. С. 90–97.
10. Савицький А.М. Особливості використання форм і методів індивідуалізації навчання дітей з синдромом Дауна. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)* : зб. наук. пр. / за ред. В.М.Синьова, О.В.Гаврилова. Кам'янець-Подільський : Медобори, 2006, 2015. № 5. С. 281–292.
11. Kazachiner O. S. Evolution of approaches to organization of educational process for children with Down syndrome. *Pedagogy theory : collective monography* / Aksonova O., Avdieieva S., Kobets V., etc. International Science Group. Boston : Primedia eLaunch, 2020. P. 40–50.

СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ УЧИТЕЛІВ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Вальчук Юрій Миколайович,

студент II-го року навчання хіміко-біологічного факультету,

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка,

E-mail: valchuk@chem-bio.com.ua

Зміни, які відбуваються у зв'язку з розвитком суспільства, призводять до запровадження інклюзивної освіти, що в свою чергу вимагає від педагогів надання якісних освітніх послуг. Проблемою є те, що в Україні немає достатньо кваліфікованих і компетентних педагогів спеціальної освіти.

Кінцевим результатом підготовки педагогічних кадрів до роботи в умовах інклюзії є сформована у них інклюзивна компетентність, яка передбачає відповідний рівень знань і умінь, необхідних для виконання професійних функцій в умовах інклюзивного навчання. Варто зазначити, що єдиної класифікації інклюзивних компетентностей педагогів у європейському освітньому просторі на сьогодні ще не укладено, але з цього приводу ведуться активні дискусії та дослідження. Загалом, усі компетентності прийнято розділяти на дві групи: предметно-спеціальні (фахові) компетентності та загальні компетентності. При цьому, предметні компетентності визначають як такі, що залежать від предметної області, та є важливими для успішної професійної діяльності за певною спеціальністю, а загальні – як універсальні компетентності, що не залежать від предметної області, але важливі для успішної подальшої професійної та соціальної діяльності здобувача в різних галузях та для його особистісного розвитку [1].

Інклюзивну компетентність педагога трактуємо як його психолого-педагогічну, корекційну і реабілітаційну готовність (світоглядно-теоретична підготовка) та здатність (сформованість мотивації і наявність практичного досвіду) здійснювати організацію інклюзивного середовища у класі, де навчаються учні з особливими потребами, що передбачає здійснення відповідного навчально-виховного процесу, взаємодію із усіма суб'єктами цього процесу [2, с. 417]. У структурі інклюзивної компетентності виділяють ресурсну складову – це запас певних засобів, які можна використати в разі необхідності. До них відносять: ціннісноформувальні, людські, електронні, фізичні ресурси.

Ціннісноформувальні ресурси. Внутрішні: корпоративна культура школи, проголошені цінності, групові норми, стилі вирішення конфліктів, діюча система комунікації, положення індивіда в колективі, прийнята символіка (традиції, гасла, ритуали, правила гри), філософія школи, етикет і правила взаємодії усіх суб'єктів, стереотипи поведінки, організаційний клімат, тип управління освітнім закладом, світоглядна позиція та ціннісна орієнтація усіх суб'єктів освітнього просу, їх емоційний інтелект. Зовнішні: типи